7545

Bibl. Jag.

IV

Fasc. z listami
i materiałami do
historii skrzypiec
(list do A. Hajdeckiego)

(praktyka i ogólne
notatki o instrumentach)

Hochlöbliche General Direction
für die Welt-Ausstellung
873 in Wien

Der hochgeehrten Aufforderung vom
5ten l. M. No 102 gemäß, beeile ich mich die
nachstehende Erklärung abzugeben:
Der Gefertigte ist bereit, seine durch
vieljährige Mühe und bedeutende Ko-
sten bewerkstelligte Sammlung von
Violinen der berühmtesten Meister der
italienischen, tiroller, deutschen, und fran-
zösischen Schule an der Welt-Ausstel-
lung 873 in Wien Theil nehmen zu lassen,
und hiezu, gemäß §3 des Programs vom
1ten Oct 871 No 7 jene aus der italienischen
und tiroller Schule nach dem mitfol-
genden Verzeichnisse zu bestimmen.

1. Antonius Stradivarius Cremonensis
   Ao 1650.
2. Anton: et Ambrosius Stradivarius
   Venetiae 1713.
3. Anton: et Hieronimus fratres Amati
   Andreae filii Cremona 1654.
4. Nicol: Amatius, Hieronimi filii
   Andreae nepos, Cremona 1651.
5. Jacobus Steiner fecit in Abson
   prope Oenipontum 1680 (: Eigenhän-
   dige Schrift und Manupropria, vielleicht
   das einzige, schönste, echte, u. wohler-
   haltene Exemplar in Europa :)
6. David Dechler in Roma 1726.
7. Ignatio Benze Cremona 1756.

8. Gasparo di Salo Brescia
(: unbeweifelt, aber ohne Zettel :)
9 Peregrino Zanetto Brescia
(: gleichfalls ohne Zettel aber
echt :)

Die weiteren detaille Bestimmungen werden nach § 01 des Programs freundlichst gewärtigt.

Sambor 10 April 873

Leśniewicz

Leśniewicz był urzędnikiem politycznym czy czemś podobnem w latach około 1846–50 i o ile głuche niesie podanie, zebrał ~~[illegible]~~ sporą liczbę sztuczności [illegible] za burzeń chłopskich przeciw szlachcie w galicyi — którym miał dowodzić — właśnie w dwóch szlacheckich. Podobno te wyż wyszczególnione resztki nie były na wystawie światowej 1873. — Nie przypominam sobie skąd przyszedłem w posiadanie tego spisu — podobno pani L. żyła jeszcze w Samborze około 1880.

Hajdecki

Die Wiener Geigenbauer.

Eine kunstgewerbliche Skizze.

Mag man das bedeutendste Instrument unseres Orchesters, die Königin der Instrumente – unsere Violine – von welchem Standpunkte immer ~~betrachten~~ näher in's Auge fassen, sei es von demjenigen des Cultur- und Kunsthistorikers, ~~vom Standpunkte des Aesthetikers, Gewerblichen~~ des einfachen Liebhabers und oder des Virtuosen, des Sammlers, vom ästhetischen oder gewerblichen oder vom commerziellen ~~oder künstlerischen~~ Standpunkte – in allen diesen Richtungen bietet uns dieses unscheinbare kleine Ding ~~eine~~ dieser rätselhafte deus ex machina – ~~solche Fülle~~ von Interesse, Anregung, Belehrung ~~daß in jeder der obigen Richtungen~~ einen fast schier ~~unerschöpflichen~~ Stoff zu interessanten, betrachtenden ~~anregenden~~, belehrenden Studien ~~und Betrachtungen~~ zum ernsten Nachdenken und zum gemüthlichen Zeitvertreib, zur ~~Belehrung und geistigen Unterhaltung eigener Forschung~~, ja zu tiefer wissenschaftlichen ~~Vertiefung unserer Kenntnisse~~, Untersuchungen und philosophischen Speculationen – und es befremdet wohl, das wenig Interesse diesem Gegenstande namentlich hierzulande in literarischer Beziehung entgegengebracht wird.

Man müßte hierorts nicht einmal alle Finger einer Hand in Anspruch zu nehmen, um diejenigen abzuzählen, welche Liebe, Verständniß und Interesse <u>diesem Kunstwerk</u> entgegenbringen – obwohl täglich Tausende <u>das Werkzeug</u> handhaben.

England, Frankreich, nicht zuletzt auch Deutschland und Italien haben eine Fachliteratur, die innerhalb zu Jahrzehnten die Zahlen überstieg, und schon zu einer stattlichen Bibliothek von hunderten von Bänden angewachsen ist – rechnen wir dazu [illegible] namenlose Schriften

Welche sehr bewirkt daß Kunst u. Wissenschaft, Theorie und Praxis alle Hand voll auf zu thun hätten um das Geheimnis dieser bekannten ~~unbekannten~~ [illegible] innersten Wesens, [illegible] Verhältnis [illegible] Stellung [illegible] zur Kunst, Gesellschaft und Culturelle ~~der Menschheit~~ Entwickelung der Zeiten festzustellen. –

Trotzdem er vorerst auf diesem Gebiete vorwärts eine rege literarische ~~[illegible]~~ Thätigkeit sich ~~[illegible]~~ nicht leugnen [illegible] hat, wie auch eine gewisse Arbeitstheilung sich erkennen lässt, indem Frankreich schon seit der Mitte des vorigen Jahrhunderts ~~[illegible]~~ das Gebiet der Wissenschaft – England ~~[illegible]~~ seine [illegible] der Kunst und Deutschland – die Geschichte unserer [illegible] ~~[illegible]~~ cultivieren – so [illegible] die (besprochenen ~~[illegible] Resultate~~) [illegible] noch über die Aufgabe ~~[illegible]~~ Studien (der Vorarbeiten über die Grundelemente der Tonwirkung der entsprechenden [illegible] hinaus – sie [illegible] sich immer in mystisches Dunkel – [illegible] [illegible] noch vor ihre zarten [illegible]

Nur unsere Philologen und Kunstästhetiker zählen bekanntlich „die Frau Musica nicht zu ihren Lieblingen" [illegible] gern ihre Bekanntschaft – ~~Fr~~ die Musikästhetiker ~~selbst~~ nicht ausgeschlossen – und sogar ~~[illegible]~~ noch [illegible] der Umstand [illegible], daß unser Liebling scheinbar an einem Gebrechen [illegible] zu leiden scheint – er gehört zu einer [illegible] [illegible] – er ist ein – Ton=werkzeug – ein Instrument!

Nomen est omen!

Das scheint ihm bei uns wenigstens die „Salonfähigkeit auf dem Gebiete der reinen Kunst u. Wissenschaft streitig gemacht zu haben –

Es ist nicht hier der Ort die Legimität

Die Wiener Geigenbauer
Eine historische Skizze.

Daquin; Siècle littéraire de Louis XV. ou lettres sur les hommes célèbres. Paris et Amsterd. 1754. 8° 220 Seiten.
p. 130 Forkel's Brief „sur le violon, la basse de viole et les autres instr."

Nicolai Fr. Beschr. der K. Basis d. Stadt Berlin u. Potsdam 1769. 8. 2 Bde, 6 Abschn. von den Instrumenten machern, Klavierstimmen rath. Jahr

Dawne zabytki miasta Krakowa. Ambr. Grabowski. Kr. 1850.
p. 169 i muzykach nadw. Królów Pol. [illegible] r. 1514 Christo, Lautenschlager.

p. 173. po mieszcz. Krak. Mikoł. Salomonie z r. 1529 zapisane: dwa lutnie.
K. 1553. spis rzeczy po cenie Mikł. Grosza. Klawykorth Gladnowi i Lynthnya".
I Panowie miłowali muzykę; Stan. Rzewuski hetm. p. kor. † 1728 ma kapelę i zapisuje muzyków z Włoch..

W inwent. pozostałości po Mat. Dobruckim r. 1602 te są rzeczy do fabr. instr. muz. wyrażone. Skrzynia z formami na basy. – w drugiej skrzyni drzewo na skrzypice; w trzeciej kołki gotowe do skrzypiec; dek do cytar i [illegible] Form na cytary 11. Form discantowych 6. tenorowych 3. bassowych 3. – Skrzypic niedorobionych 40, Dek spodnich tenorowych 3. – spodnich discantowych [illegible] do skrzypic 46. Warsztat do robienia skrzypic. Jarosz na skrzypice deszczek 12, Głów do cytar 40. Cecha do cytar.
r. 1606 był w Kr. zamieszkały Tomasz Ciari instr. music. structor [illegible] sztortów. [illegible] Emphonale zastawione 1538. u Agn. Lubsiczowej za złp. 5.

Starożytnicze wiad. o Krakowie. A. Grabowski. Kr. 1852.
p. 228–232. Rodziny włoskie w Krak. – pełno. – Zamoyski Jan. Jac. scabini 1665.

1/ Romański wyraz Viola, viole pochodzi (1) 12

od onomatopoetycznego słowa: Viol!... zatem nie stoi w związku z żadném słowiańskim słowem. Tego zdania jest Dott. G. B. Bolza Vocabolario genetico-etimologico della lingua italiana. Vienna. 1852. p. 404. (+)

ital. viola, violino.

franc viole violine.

angl. viol, violin.

hispan. vihuela. – (hispan, violon / ital. violone / niem. der Violon.) die grosse Geige (Bassgeige

neolatin. fiala.

niżnasask. Figeline.

niem. der Violon, Violonist (Bassgeiger).

ital / engl) violoncello. / franc. violoncelle) die kleine Bassgeige; der Violoncellist.

2). Znakomity znawca romanskich narzeczy Friedrich Diez Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen. 3 edit. Bonn 1869. I Thl. p. 444 pisze: Viola it. sp. pg. pr. viula, viola, fr. viole. wal. vióarę ein Saiteninstrument, daher violino, violone u. s. w. Es ist eins der schwierigeren wörter, doch scheint es nicht unlösbar... der mlat. ausdruck für dasselbe instrument ist vitula, und dies kann nur abgezogen /

(+) Innego zdania jest Konrad Schwenck, Wörterbuch der deutschen Sprache. Frankfurt am Main 1836 p. 699., który średniołacińskie słowo fiala wywodzi od łacin. fides, strona, zatem viola jest stronnym instrumentem. Tegoż zdania jest J. Grimm jak niżej N. 3.

abgezogen sein aus dem alten lat. vitulari springen wie ein
kalb, sich lustig geberden (dieselbe bedeutung hat unter mundartl.
kalbern, ndd. kalveren), die violine aber war die üblichste be-
gleiterin der lustbarkeiten, ein dichter (bei Ducange) nannte
sie darum vitula jocosa. Springen, tanzen, musiciren sind
ineinandergehende begriffe (vgl. giga I. carole II. o), und dass vitulari
ein sbst. vitula mit dem concreten begriffe eines instrumentes
lieferte, ist den sprachgesetzen gemäss: so entstand it. leva hebel
aus levare u. dgl. Aus vitula aber ward durch umstellung pr. vitula
(wie veuza aus vidua, teune aus tenuis) und endlich viula;
viola (wie rolar aus rot'lare), hieraus it. vióla, das nicht un-
mittelbar aus vitula entstehen konnte, sp. vihuela (h zur wahrung
des hiatus), fr. viole, altfr. lieber vielle, viele (dreisilbig), vitella. mhd.
vigele etc — — Ein prov. dichter braucht vicular auch von blasinstru-
menten Chx. IV 167.

3). Na przeciw temu idę za zdaniem J. Grimma i Wilh. Grima Deutsches
Wörterbuch. III Band. Leipzg. 1862. S. 1623.
Fiedel, f. 1) fidicula, das wie fides sowol Seite, als Saiteninstrument
ausdrückt, mlat. fidula, figella, vigella, vidula, vitula. Ducange 6,
860. it. viola, prov. vicula altfr. viele, allmählich drang violino, violina,
violine durch für basgeige blieb das augmentativ violone, violon;
ahd. fidulâ, mhd. videle, nhd. fidel, fiedel, bei Luther und Alberus
fiddel, nnl. vedel, veel, ags. fidele, altn. fidla, dan. fiddel. engl.
fiddle.

A ja twierdzę że słowo „viola" pochodzi ze słowiańskiego
słowa „wijaty" = „wijalo" (wyrijać). Do dziś na wyspie Lesina
jest instrument smyczkowy w użyciu zwany: „wijalo" = włosi
zrobili z tego: viola

Hajdecki

A. Petrakewicz

Skrzypek, Skrzypki.

O pochodzeniu i znaczeniu tych wyrazów podałem genetyczny wywód w moich badaniach pod tytułem.

Лингвистическо-историческія изслѣдованія о начаткахъ города Львова и окрестностей его, съ воззрѣніемъ на предисторическія времена переселенія словенскихъ и румынскихъ племенъ изъ придунайскихъ странъ въ предкарпатскія области. Выпускъ I. Львовъ 1893 стр. 134–135.

= Серб. гусле Гворове, ein Streichinstrument mit einer einzigen Rosshaarseite. Послѣднему значенію въ Иловачской Кормчой книгѣ съ 1262 года (л. 58. б.) отвѣчаетъ тамже выставленная глосса внизу текста гласящая: гудць есть смичкъ іже гудеть лучцемъ. Подобно же въ старосербской Кормчой книгѣ съ 1305 года (Starina III. 191) чтется: Гусли оубо двѣ имени имоуть, иже гудеть прьсты гудьць нарицаеть се, а иже посмыцаѥ власѣномъ лоучцемъ скриплеть (отсюда произошло нынѣшнее названіе — скрипки), смычькъ (Geiger) именоуѥть се. Такимъ способомъ слово смычькъ есть уже у Хорватосербовъ въ такомъ значеніи неизвѣстное, но только Руссамъ, Полякамъ и Чехамъ, съ тѣмъ только различіемъ, что у

нихъ

шихъ смычокъ, smyczek, означаетъ тое, что у Нѣмцевъ Fiedelbogen; когда напротивъ того, по свидѣтельству выше (приведенныхъ) Кормчихъ книгъ, тѣмъ словомъ древле назывался скрыпачь, полск. skrzypek, Geiger, Violinspieler. Позднѣйше гусли на сѣверной Руси были заступлены домрамы азіатскою балалайкою, съ проволочными струнами, и на южной Руси бандурою (итал. pandora), такожъ названною торбаномъ (нѣм. Theorbe, хорут. torba).

Natém miejscu zwracam uwagę na Kronikę m. Lwowa D. Zubrzyckiego, str. 445, gdzie czytaią, że we Lwowie byli muzykanci włoscy i serbscy. Do włoskiej muzyki należeli instrumentaliści, lecz nie wyrażono iscy, i wokaliści, zaś do serbskiej skrzypkowie, cymbaliści i inni podobni.

Zatem od słowa staroslow. скрипати, polsk. skrzypieć } knarren.
skrzyp, skrzypek Geiger.
skrzypki, krzyp } Geige.

czesk. skřip Schahtelhalm. polsk. skrzyp, equisetum palustre.
skřipec Zwange.

litew. skřipka } Geiger.
smuikas z polskiego smykać (смык-смыкати, scheppen) (z ich ...)

Z ostatnim słowem, według znaczenia tegoż zchodzi się star. serbskie słowo смыч'къ, to jest skrzypek, Geiger. polski smyczek odpowiada staroserb. лѹчкъ. Fiedelbogen.

Львовъ 1. Іюня 1893.

А. С. Петрушевичъ

Słownicrek wyrazów polskich nazwących narzędzia muzyczne

[: był między inszymi używany w naszym języku wyraz gzdźba, gzdzieć, gzdziebny, gzdać; na miejsce własnych wyrazów używamy dziś pożyczonych z łacińskiego muzyk-a-czny. Wiedy mówiono narzędzie gzdziebne, tłumacząc po polsku, teraz mówią muzyczny. Tak pisze Majerański do nazwy słowo Psalterium: czworograne narzędzie gzdziebne, o 10 strunach. „Kreseczyusz" str. 269. pisze: Z cyprysu bywają deski, z których czynią narzędzia gzdzieckie. Mówiło się między gzdzić zamiast grać. Kysiński w przysłowiach: „jam sobie gzdę, sam wesół będę". Star, wrostał w wyrazach: gaydu, gźdła.]

między w wojskowem i potocznem używaniu będące; z rękop. A. ks. Czartoryskiego Muzer. wln. C. k. wojsk Austryi. —

Surma, gatunek kobzy; narzędzie z wielkim otworem; dęte, głos jego ferreraliczny; zatiarata go ustawa dla czystych z rad sur. macrów z trzebaczami; używana była od wojskowych. Drojatka była S., na której z jednym otworem wydawała głos poważny, na trawę o dwóch, głos słodszy. —

Tarabany czyli tałumbas, bembeu długi; z nich przy czynu sobowe trawo u nas bez różnicy tarabaniczki; pojawiły się w Polsce za czasów Heleny miłości, choć do cudzoziemskich w Polsce zaciągów. Hetmaństwo chorągwi janczarskie, ubrane były zupełnie po tureckiu, miały i muzykę swoją, w której się znajdowały wszystkie narzędzia muzyczne używane w wojsku tureckiem.

Żyle, są to dwa obręcze talerze bronzowe, z sierścią wypukłą, a wewnątrz wklęsłe. —

Pomort, należał do piszczałek głosu bucznego, i do wydania najgrubszego głosu. Kluczyki widziałam to narzędzie niemniejszej wielkości na drzwiach Pałac Jeg. Ost. gdy postów moskiewskich przyjmował. —

Puzan, narzędzie dęte, w którem część cała tam i narzędzia potrzeby tam pomyka się. Pierwej miedziany za jedno, co i trąba robiono dwojaka.

Trąba, takie dęte narzędzie dziurkowe, w której głos przyjęty dawał znać w wojsku, aby się do boju, lub innej sprawy gotował; w wojsku polskim srebrne bywały. Głos trąby w obozie nazwano wyrazem: Taratan, Tarantarain.

Kornet, narzędzie rogowe zakrzywione w różnej wielkości do którego trzebienia wyrane, co w muzyce rogami sprawić można, dowodzi wyrzeźbiona muzyka rogowa.

z Rossyi. Grający na tem narzędziu Rosmeciata, a robiący ją rogownik był zwany.—

Szałmaja jest piszczałka różnej wielkości, potrzeby której siły grosu obmiany. Nazwa z włoskiego ciaramela dowodzi że i narzędzie pochodzenia było włoskie. —

Sipos lub Szyposz była staroświecka piszczałka, prosta z jednostronnymi otworami zwana.

Sztort wielka piszczel jak pomost, głuszącą inne dęte narzędzia, grający na niej skromniej się zwali, przy wielkiej rozpustnej muzyce było używani, obierano raś silnych chłopów, bo dech nielada.

Trafiak murzyńskie narzędzie dęte którym towarzyszono do grubego basu, a do cienszego było mnie zwane Kawka. dotąd gdzieby rozpustnej narzędzia — następnie porządnej.

Regat. gatunek organków z różnej wielkości piszczałek złożony, może być rozumiany to co dziś gorzyt[illegible] się mówi.

Gęśla, gęśl jako z najstarożytniejszych staroświeckich narzędzi, i które dotąd jeszcze nie jest zupełnie zarzucone. Nieznacznie podobieństwo jak tylko 3 struny drucianne, które palcerkami lub kijkami drewnianymi uderzone, różny dźwięk wydają. Mniemać należy, że to narzędzie proste po staroświecku huzle, lub guzle zwane, używane od wróżbitów, dało początek i nazwanie wyrazom gusta i guślarz.

Teorban gatunek lutni większej z krótkiemi trzechstrunnymi strunami na których się palcami przebiera.

(u mnr. J. przem. Krak. wielki o 14 kątkach a 28 strunach)

Bandura przerobiona nazwa z włosk. pandora; jest to lutnia Rozaicka, Ukraińcom pospolita, z krótką szyją, na której brzękaniem śpiewom swym towarzyszyć wyszli.

Lutnia, narzędzie bardzo dawne z strunami z Przewiązką której głos z harmonijności za najprzyjemniejszy był powszechny. Tak Horacego Kochanowski: „Lutnia wódz tańców i pieśni wesołych, lutnia ochłoda myśli utrapionych! Ta serca miękczy swym głosem przyjemnym Bogom podniesionym. — Przy jej głosie pacierz swe rymy śpiewali.

Multanka — i — rodzaj dudy małej narzędzia od Mołdawii, czyli Multan, w jej tam skotopasy pospolicie używali. Jest to bocek z przyprawnemi kilku, a nayczęściej siedmią piszczałkami.

Duda i dudy, narzędzie dawne i pospolite bardzo. Jestrzeb i Bocian na lud prosty widzieć się daje. Duda ma z piszczałki przyprawionej do

skórzanego worka, który gniecie pod pachą, aby głosu dobył.

Gayda – y, proste i podobne do dudy narzędzie, którego nazwa ślad dawnego wyrazu gędźby zachowuje. Podług Knapskiego było dawne przysłowie: Lutnista nie zacznie, póki gayda nie umilknie."

Kobza proste ukraińskie narzędzie. Linde staroświecką lutnią czyli lirą ją bydź umiemy, lecz podobniejsza jest do bandury o trzech stronach. Gawiński w swej sielance tak ją kreśli: Ja ona Kobza sławna z derenia zrobiona; z cnoty nad cytry swemu Panu ulubiona; dziś dla lutni wrzucona w kąt brzęczę z świerszczami i.t.d.

Cytra u Rzymian znane narz. muz. cythara zwane. gdy była większa, z greckiego lyra ją zwano, albo barbiton o siedmiu miedzianych stronach, nayspsobniejsze do wydawania smutnych tonów.

Flet i fletnia. Różnił się flet od fletni, iż na pierwszym grając w otwór wierzchni, na drugiey w poprzeczni się dmucha. O tey Wargocki pisze: „na biesiadach starzy przodkowie nasi sławne dzieie przy graniu na fletniach śpiewali." –

Fujara – arka. rodzaj piszczałki pasterskiej, używanej najwięcej w Małopolsce od mieszk. nadwiślańskich.

Skrzypice narz. muz. po którego pięciu stronach skrzypek smykiem wodzi.. nayprzyjemniejsze dźwięki..

Cymbał – ały – jedno z naydawn. narz. muz. którego strony druciane uderzone palcatami na kształt gęśli głos wydają. Z wydoskonalenia zapewne cymbału powstało narzędzie klawicymbał zwane. Klawisze mówiły się niegdyś tani, enty (tangere)

Więc wszelka gędźba do trzech rodzajów się odnosi, do skrzypu, pisku i brzęku, które rozum ludzki do sprawienia przyjemności słuchowi ułożył i usposobił. Któryż z tych bliżey doskonałości doprowadził? rzecz warta znawców odpowiedzi. –

(Czasopism nauk. Opol. 1828. Rok I. zesz. I.) –

17

Carlo Giuseppe Testore in
Contrada Larga di Milano
Segno dell Aquila 17

David Teechler fecit
Roma, anno Dñi 17

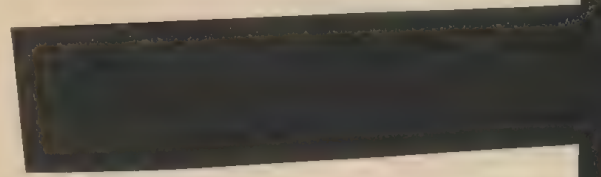

Michale Deconer
fecit Venetijs anno 17

Antonius Cragnani fecit
Liburni Anno 17

Chauvet p. B. d'inv. 21 Janv. 1818
Paris et Morecourt C.I.D. No 24.

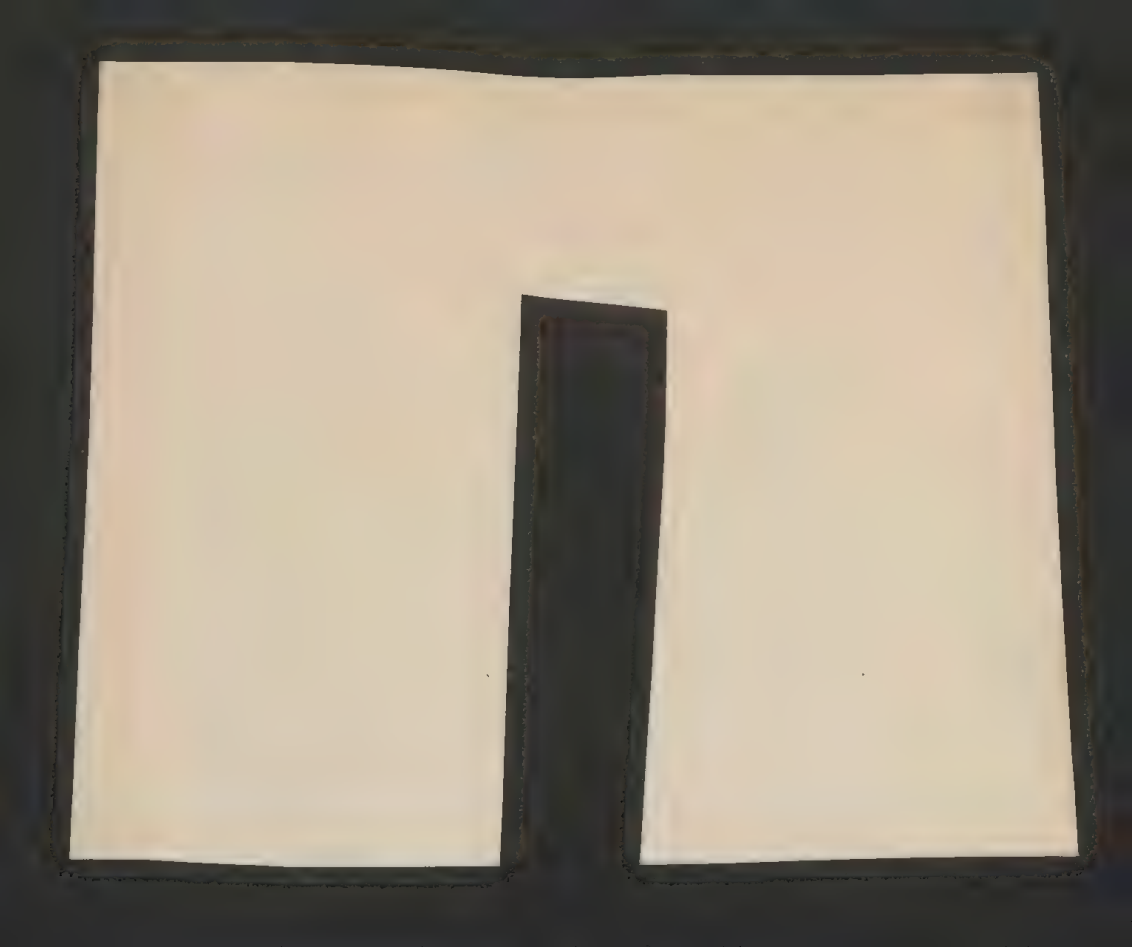

Thomas Zach fecit
ad for A. S. viennæ 18 ·

Thomas Zach fecit
Viennæ 18 ·

Joannes Baptiſta Zanoli
Veronę fecit anno 17

Antonius Stradiuarius Cremonenſis
Faciebat Anno 16

Wielmożny Panie Kapitanie!

Stosownie do życzenia pana Dobrodzieja, iest to i mojem życzeniem aby się ze sprzedażą skrzypców nie spieszyć - nie będę więc ani ogłaszać, ani też sprzedawać, a kiedy panu kapitanowi będzie dogodnie, wtenczas przyjedzie i zobaczy je - bo zdaje się że przed zimą ze Lwowa nie wyjadę jak to było w moim projekcie.
Karty wewnątrz skrzypców przylepione

nie odczytałam dawniej dokładnie:
teraz zaś odpisuję je dosłownie
obydwie, jak następuje.

Nicolaus Amati Cremonen.
Hieronymi Fil. ac Antonij
Nepos Fecit 1652. —

Jakobus Steiner in
Absom prope Oenipontum
Anno 1658. —

Datę śmierci Antoniusa i Hie-
ronima Amati - nie znam,

Lecz mówiono mi że istnieją skrzypce jego Hieronima wyrobu zaopatrzone datą 1697. z czego widać że żył on jeszcze w ostatnich latach wieku 17.

Jeżeli więc pan kapitan życzy sobie te skrzypce oglądnąć, chętnie poczekam dokąd panu Dobr będzie dogodnie przyjechać. —

Kończę uściśnieniem ręki i zostaję z szacunkiem i poważaniem

A. Bachotty.

Lwów d: 30/9 89.

Dresden, 14. Novbr. 1893.

Herrn K. u. K. Major-Auditor
A. Hajdecki Hochwohlg.
Pistar

Sehr geehrter Herr!

Mit Nachstehendem erlaube mir Sie davon in Kenntniss zu setzen, dass soeben von Hans Gerle's „Musica Teusch 1532" und „Tabulatur auff die Lauten 1533" sodellos erhalten und ganz vollständige Exemplare erhielt, welche Ihnen zu liefern in der Lage wäre. Sie wissen vielleicht selbst, dass die Musica Teusch in dieser Originalausg. nur noch in vereinzelten Exemplaren existirt, und dass die Tabulatur vom J. 1533 zum ersten Male i. J. 1886 in einem nur unvollständigen Exemplare aufgetaucht ist, wo von dem bek. Besitzer in Wien für ersteres Werk u. dieses unvollständige Exemplar, dem sogar das Titelblatt fehlte

zu-

zusammen 6600 Fl. ö. W. notirt wurden. Ich könnte Ihnen meine beiden Exemplare in der prachtvollen Erhaltung u. absoluten Vollständigkeit für zehntausend Mark liefern. So hoch wie die Summe an und für sich, ist den Preis im Gegensatz zu den vorhergenannten Exemplaren immer noch ein mäßigen zu nennen. Sollten Sie Absichten für die Erwerbung derselben haben so würde um baldg. Fl. Benachrichtigung ersuchen.

Mit Hochachtung

Richard Bellmann

Gerle (Hans). Musica Teusch, auff die Instru- // ment der grossen vnnd kleinen Geygen, auch Lautten, // welcher maszen die mit grundt vnd art jrer Compo- // sicion ausz dem gesang in die Tabulatur zu ord- // nen vnd zu setzen ist, sampt verborgener // applicacion vnd kunst. // Darynen. ein. liebhaber vñ anfenger berürter Instrument so darzu lust vnd neygung // tregt, on ein sonderlichẽ Meyster mensürlich durch tegliche vbung leichtlich begreiffen // vnd lernen mag, vormals im Truck nye vnd ytzo durch Hans Gerlẽ Lutinist // zu Nurenberg auszgangen. // 1532. // (Am Schluß auf Bl. 63 a.): Gedruckt zu Nurenbergk durch Jeronymum Formschneyder. in-4°. obl. Mit Holzschnitten und Musiknoten. 64 Bll., (wovon das letzte weiß).

Erste Ausgabe dieses für den Unterricht auf der Geige und der Laute grundlegenden Werkes, mit Abbldgn. dieser Instrumente und zahlr. vierstimmigen Uebungsstücken von ältesten deutschen weltlichen und geistlichen Volksliedern. Das Titelblatt hat (hat) reich ornamentirte Umrahmung, darin das Monogramm H. G., die Jahreszahl 1530 und verschiedene Abbildgn. von Geigen und Lauten.

Von

Von Gerle's Musica Teusch, in der Originalausgabe vom Jahre 1532, waren bis heute überhaupt nur drei Exemplare bekannt (– eins davon in der kgl. Bibliothek zu Berlin, das andere in der herzogl. Bibliothek zu Wolfenbüttel, das dritte tauchte 1886 im Handel auf –) zu denen sich nun als viertes das vorliegende und zugleich schönste aller Exemplare gesellt, dessen wunderbare Erhaltung geradezu verblüffend ist.

Der Besitzer des dritten Exemplares erklärt das seinige für einen früheren Druck, als das in Berlin vorhandene, da das letztgenannte Blattzahlen enthalte, während das seinige, wie das Berliner, Signaturen, aber keine Blattzahlen, habe. – Das vorliegende Exemplar bildet nun ein – jedoch vollkommeneres – Seitenstück zu dem vorigen, da es ebenfalls der frühere Druck mit Signaturen, aber ohne Blattzahlen ist.

Gerle (Hans). Tabulatur auff die Landten Mi[illegible]cher Preambel, Teutscher, Welscher vnd Francösischer stück, von liedlein, Muteten, // vnd schönen Psalmen mit drey vnd vier stymmen / Durch Hañs Gerle Luttinisten, Burger vnd Lauttenmacher zu Nürenberg, ordentlich gesetzt vnd in Truck // gegeben, Im M. D XXXIII.

Jar. // Mit Röm. Kaiserlicher vnd Kün. Mai. Freiheyt begnadet, in vier jaren nit // nach zu trücken, Bey straff vnd peen zehen Marck lötigs goldes. // (Am Schluß): Gedrückt zu Nürnberg durch Jeronymum Formschneyder. M. D. XXXIII. in 4° obl. Mit 1 Holzschn. u. Musiknoten. 96 Bll.

Dieses Werk war gänzlich unbekannt bis es im J. 1886 in Wien in einem unvollständigen Exemplar ohne Titelblatt aufgefunden wurde. Mit Recht darf das vorliegende demnach als ein Unicum angesehen werden, da es von absoluter Vollständigkeit ist. Es enthält 96 sign. Bll. mit den Blattzahlen von 1-94. Die Blattzahl 96 ergiebt sich daraus, daß an zwei Stellen in der Numerirung Druckfehler u. die Blattzahlen IIII und XXXI doppelt vorhanden.

Auch dieses Exemplar ist von einziger Schönheit und in seiner Erhaltung der vorgenannten Musica Teusch gleich. Das Titelblatt trägt dieselbe ornamentirte Umrahmung, wie jenes, ferner befindet sich auf Bl. III die Abbildung „Der auffgerissen Lautten kragen mit der Tabulatur," welche dort auf Blatt 36 vorhanden.

Aus dem Register, welches sich auf der

Rückseite des Titels befindet, seien nachstehend einige der Lieder angeführt: „Herr thu uns hilff" – „Jesus Christus unser Heiland" – „O herre Gott". „Ellend ich rüff" – „Ellend du hast umb fangē mich". „Ich stund an einem morgen" – „Ein frölichs wesen" – „Ein buler schmaycht". „Mein selbs bin ich nit mer" – „An dich hab ich ergeben mich" – „Capitan" – „Wie mag es in d'karten sein?" „Wie das gluck will" – „Auff erdt lebt nicht ein schöners weyb" – „Welt gelt" – „Es mag mein freud" – „Mich zwingt dein lieb". „Elszlein liebes Elselein" – „Bruder Steffan" – „Der alt Tandernack" – „Adieu mes amours" – „Mile regres" „Plus mile regres" – Aler regres. „En lombre" – „Ein Mutetlein" – „Yele fairay" – „Ala venture". „Tant rent vereist". „Forst seulement". Etc. Etc.

14/11.93

Kraków dnia 21/2 896 r. 15

Wielmożny Panie Majorze.

Dziś szanowny list Pański otrzymałem, i zaraz odpowiadam, co się tyczy Skrzypców które Syn mój miał w Janowicach te miały metrykę Georga Thira, ale sprzedane przed miesiącem kupił je Zynger. profesor. kon. Krak. Mu:

ale ja mam stare instrumenta Skrzypce 3/4 wielkości miary większej mam je 30. lat, jest to arcy dzieło Matiasa Tchira, tak pięknie zachowane bez skazy a głos znakomity, mam je teraz do sprzedania, po śmierci Syna młodszego, a warte 100 złr: ja chcę 60 złr

Mam Wiolonczelle 3/4 wielkości te mam również 35. lat znakomity instrument, a materyał, i modelacya znakomite roboty ~~Matiasa~~ Jochana Eberlego in Praga, to nabyłem z klasztoru za pośrednictwem, księdza, za 100. złr: teraz mam do pozbycia, gdyby do zbiorów, to te instrumenta mają wartość dla samej piękności pracy oraz akustyki.

Mam Wiolonczelle dużą ale już była uszkodzona, i (carygowana) roboty, × Kärtsla Jochana w Wiedniu te mam także do pozbycia za 60. złr w tych instrumentach są orginalne Matryki.

Kärtsla wyraźniej

Mam i Skrzypce tegoż Kantzla bardzo dobre ale bez metryki, wydarta za 40 Złr do sprzedania,

Mam Skrzypce Orginalne Jakoba Sztajnera, ale bardzo były uszkodzone są dobrze naprawione ale za to ton melodya arcydzieło do koncertu, zale chce 50 Złr: dają mi 40.

więcej Starych niemam tylko mej roboty, Studija Wiolonczelle i Skrzypce Czworo Skrzypiec i Violoncell, ale niemam na to firmy, to też niewiele o mych pracach wiadomo,

Prace moje obok sztuki rzeźby były Studijami, do dziś dziwne zamiłowanie do tego a to widać dlatego że umiałem grać na kilku Instrumentach

Ja śledziłem prawie lat 40. różnych Mistrzów. kupowałem Instrumenta, badałem, własności materyałów oraz różne sposoby Modelacyi i tajemnica Mistrzów Włoskich (Akustyka,) i dziś doprowadziłem do tego że znam tajniki i umiem zrobić lakier sam gotuje, bo i to ważny czynnik. ale cóż z tego

Gdybym był w Wiedniu lub Paryżu z Mych prac miałbym i Sławę i pieniądze ale Kraków na to zaubogi. — i nieznają się,

Napisałem ja broszurkę o instrumentach oraz wiadomości co to są Instrumenta, parę deszczułek, taka potęga na Słuch Ludzki i t.p.

Badałem i Chistorycznie Mistrzów w
polsce w zjałem od Czasu Królowy Bony
włoskiej, z którą dużo przybyło do nas
włochów a pomiędzy tymi byli Mistrze na
dworni, i Muzyka,

O tych pozostali Uczniowie polacy,
ale tak to pomieszane z innemi Sztukami
że trudno osobistości odnaleść, w archi
wum M: Kra. możeby odszukali, na to trze
ba i czasu i nakładu, a ja już za stary,

Zbierałem ja w Czelkie wiadomości
w tym celu aby odnaleść polaków, ale to
mała liczba. Warszawa, Lublin, Wilno
Lwow, Krakow, byli to rożni reperatorzy,
lecz się nieodznaczyli, a takich aby robili
orginalne Instrumenta, bardzo mało jest,

z Metryk zebrałem kilkanaście.
i co do Groblicza Macieja ten był w Krakowie
w Roku 1731, ktoż to wie czyli Ojciec tegoż
nieby mogł być w Warszawie a może Dziat.

niemożna polegać i na Metrykach, jeże
li są podrabiane, ja mam z 10. ale to mała
liczba, co do Biorka z kości słoniowej
które robiłem na przyjazd Najjaśniejszego
Pana, do Krakowa, powstanie polski, i t. p.

To sprzedałem ś. p. Księdzu Kano Kated,
Karo Felidze, bo Cesarz nieprzyjechał,

Co się tyczy znawctwa na Instrumentach
aby p. Hajzler ocenił, tego trudno poniem wy
mogać, natem się on nierozumie bo tego nie
robi, i ocenia fałszywie, ja mam tego dowód
Szanuję go jest bardzo dobry człowiek, ale
trudno aby natem się znał,

Jeżeli Wiel. Pan sam chce co odemnie
nabyć proszę bez p. Hajzlera

a może i komu innemu, Wny Pan nas
tręczy z Rajonych, jest ta w Wiedniu P.
Nawalski filozów archeolog, tem by Wnu
Panu mógł coś o mnie powiedzieć bo to
badacz wielki, i miłośnik do zabytków
sztuki, — pomimo że młody.

Mnie się zdaje że mi P. Hajzler
mówił, coś podobnego o Godności
Wgo pana, że P. pisze Chiztoryą
Zabytków Instrumentalnych w
Polsce, czyli coś podobnego.

Czekam teraz na wiadomość
Wgo pana Dja.

Sługa Józef Marwin
Brzostowski sr.

Kunkowce 25/5 1890

Łaskawy Panie!

List Pański otrzymałem wczoraj na samem wyjezdnem ze Lwowa do Kunkowiec i już z tąd odpisuję. Owa pièce de resistence, „antyga baszyńska", to niestety zbyt droga rzecz dla mnie, zwłaszcza jeżeli się zważy, że z takiego przykrojonego haftu nie wiedzieć co zrobić. Trzeba by chyba zachować cały oryginał w pierwotnym kształcie jako osobliwość lub t. z. Schaustück, a tego sobie nie mogę pozwolić wobec kosztowności rzeczy.

Co do skrzypców Groblicza, to jakkolwiek zbiory moje nic nie mają wspólnego z muzyką i ja sam najmniejszego do niej nie mam zmysłu — to przecież zabytek ten jako polski tentuje mnie bardzo, bo jestem przedewszystkiem amatorem tego, co swojskie. Ale i tu cena stoi na zawadzie! Nie mógłbym poświęcić na to 500 zł, zwłaszcza w obecnej chwili. Zachodzi tu zresztą także pewna wątpliwość. Groblicz uchodził dotąd zawsze za fabrykanta skrzypiec z końca XVI

i z początku XVII wieku, a na skrzypcach, które się znajdują w Pańskiem posiadaniu, znajduje się data 1716, a więc już początek XVIII w. Ów Marcin Groblicz o którym wiem, żył i pracował w Krakowie, Pański znowu w Warszawie. Znane są trzy instrumenta Grobliczowskie: jeden, skrzypce z głową smoczą, ma posiadać jakiś amator prywatny we Lwowie (jak o tem donosił swego czasu Tygodnik Ilustrowany z r. 1878); — drugi t. zw. viola di gamba, był na wystawie starożytności, urządzonej w r. 1861 w Zakładzie Ossolińskich i miał napis: Ad. D. G. ukończył M. Groblicz r. Pańs. 1602; — trzeci z główką rzeźbioną w formie ukoronowanego maskaronu posiadać ma p. Chojnacki, artysta muzyczny w Warszawie.

Jeżeli tedy skrzypce, o których mi Sz. Pan donosisz, są autentyczne a wątpić o tem nie mogę, to wypływałoby z ich napisu, że istniał drugi Groblicz, także Marcin, który żył jeszcze w ubiegłem stuleciu, a był zapewne wnukiem Grobliczа z XVI w. A więc cała dynastya jak

ona Amatich!

Kończę, bo posłaniec odchodzi do Przemyśla z pocztą, i zasyłając Łaskawemu Panu serdeczne pozdrowienia, piszę się

z prawdziwem poważaniem

życzliwy sługa Łoziński

P. S. Proszę do mnie jeszcze zawsze adresować do Lwowa, bo prawie co tydzień tam jestem, a w czerwcu nawet więcej będę tam przebywał niż we Lwowie, a to z powodu przeprowadzania się na nowe pomieszkanie. Od 15 czerwca proszę już nawet adresować: Ulica Kopernika Nr. 26 I piętro.

Szanowny Panie!

Już dawno to zaraz po przeczytaniu anonsu Pańskiego pod tytułem „Amator" miałem zamiar porozumieć się z Panem względem instrumentów muzycznych, o jakich Pan w wyż wymienionym anonsie wspomniałeś. —

Otóż donoszę Szanownemu Panu Amatorowi, że chociaż niewiem z jakim amatorem tędy miał do czynienia, czy z amatorem muzyki, czyli z amatorem instrumentów, to naturalnie stanowi wielką różnicę :/— że jestem w posiadaniu instrumentów wyżej

a szczególnie kilka skrzypiec i jednej Violonczeli.

Ze skrzypiec najpierwsze miejsce zajmuje

1. prawdziwa Józefa Guernerego z roku 1693, przez takie powagi jak Apolinary Kątski i innych za utentyczne uznane, /: dziś wstanie, potrzebującym dokładną reperacyę :/.

2. nieznanego mistrza, bo tylko początkowe litery tegoż są wygrawirowane w dolnej dece, a przytem karteczka, na której te same litery A. W. fecit Cremonae 1707. —

3. Michael Platner fecit ~~Cremonae~~ Romae 1772. — Za te skrzypce zapłaciłem sam 250 Rubli srebrem /: półimperjałami :/ jeszcze w roku 1859, będąc w Kijowie, kupiłem takowe od nauczyciela muzyki Józefa Szadeka. —

4/ Nieznajomego mistrza – wzupełnie dobrym stanie, bardzo ładne; ostatnia cena 175 fl

5/ nieznanego mistrza, tylko repara„ tora karteczka wewnątrz z roku: Josephus Knoker repar: anno 1823 – potrzebuje małą bardzo reparacyę.

W skrzypcach pod No 4. jest karteczka re„ paratora: Martin Richter ungarisch in Lemberg 1871.

Violonczela która była zeszłego roku jeszcze wzupełnie w dobrym stanie, obecnie wskutek mego bardzo wilgotnego pomieszka„ nia, zupełnie się porozklejała. Ma to być prawdziwa Stradnarka, jak mi ten zapewnił, od którego wspadku w roku 1857 otrzymałem; przez pierwszego światowego Violonczelistę, Franca Servais

ocenioną została w roku 1860 czy 1861 na cenę
ośmiu do dziesięciu tysięcy rubli srebrnych.
Oto są moje instrumenta jeżeli sobie Pan
życzyłby takowe czy to nabyć czyli oglądnąć, co
z pewnością jako dla Amatora jest wartującym,
to racz się Szanowny Panie do Tarno-
pola pofatygować, a z pewnością, jeśli Pan
jesteś w całym tego słowa znaczeniu amatorem
muzyk, tego nieodżałujesz, bo samo oglądnię-
cie tych instrumentów, warte tej przejażdżki.
W każdym razie prosiłbym o łaskawą
odpowiedź. —

Z uszanowaniem

Adolf „Ostoja" Podwysocki

Adres mój

Adolf de „Ostoja" Podwysocki
Koło Gimnazyum w Tarnopolu.

Hochgeehrter
Herr Hauptmann!

Nicht Sie müßen sich beschämt fühlen, sondern ich, daß ich so lange schwieg. Ich bin aber eben erst mit meiner Wallensteinerrettung fertig geworden. Das möge mich in Ihren Augen entschuldigen.

Ihre „Prager Schule" habe ich mit Interesse gelesen. Ich denke, daß sich schon eine Gelegenheit ergeben wird, das hier bekannt zu machen. Nicht Homolka, sondern Sitt hat die Tochter Kuliks geehelicht.

Ein Seitenstück dazu möchte
sich in einer Polnischen Schule
bieten. Vor etwa 8 Jahren
wendete sich ein H. Dr Kewisch
aus Schlesien an mich, der aus
einer Danziger Kirche eine Anzahl
Instrumente polnischer Meister
an sich gebracht hatte. Er ließ sie
dann von Litt. herrichten, und
bot sie zum Verkaufe aus.
Sie wurden glaube ich, erst nach
seinem Tode gänzlich verkauft.
Hoffentlich finde ich noch die
betreffenden Briefe und ich werde
sie Ihnen dann einsenden.[2] Ich
kann mich auf die Einzelheiten
nicht mehr erinnern. So viel ich
mich erinnere, wurde auf Verlangen
das Verzeichniß an das Krakauer
Museum eingesendet, das sich jedoch
wegen des Preises zum Ankaufe
nicht entschließen konnte. Sie scheinen
zerstreut worden zu sein und Dr Ke-
wisch wird nur mit genauer Noth
auf seine Kosten gekommen zu sein.

1) [illegible]

Für meine Vertheidigung gegenüber Abele sage ich herzlichst dank.

Ueber die Oboe bin ich nicht au fait, Professor König vom hiesigen Conservatorium, ein ausgezeichneter Obeist, der früher in Warschau war, wird Ihnen gewiß gerne zu Diensten stehen.[3]

Die 3 Schriften (in 2 Bden) von Gallay schließe ich bei, u. z.

1 Les instr. a archet de l'expos. univ. de Paris 1867

2 Les instr. des écoles italiennes. Catalogue Paris 1872

3 Les luthiers italiens aux 17. & 18 siècles Paris 1869.

Ich bitte mir darüber gefälligst eine Empfangsbestättigung zu kommen lassen zu wollen.

2.) [illegible]

3) [illegible]

verzeihen Sie meine Flüchtigkeit. Ich hoffe, daß eine Zeit kommt, wo ich zur Verarbeitung der gesammelten Notitzen gelangen werde, wo ich dann Ihre eingehenden und gründlichen Forschungen mit Nutzen für die Aufhellung der noch so dunkeln Geschichte der interessanten Künste werde einbeziehen können.

Mich freundlichst empfehlend
in vollster Hochachtung

Otto u. Ausstellungsbericht pro 1885 bestätige ich dankend rückempfangen zu haben

Ergeben
Edm. Schebek

Prag am 12. Juli 1882

33

Herrn

Major-Auditor

A. von Hajdecki

Wien IV,

Waaggasse 1.

№ 433
Варшава
Центральн.

Г. К. Господину

А. Гайдецкому

Вѣна.

MIECZYSŁAW KARŁOWICZ
Varsovie, Jasna 10.